

Referat av:

Onsdags föreläsningen på Ekocentrum 2012-03-14

Arrangörer: Ingenjörer för miljön (IfM), Ekocentrum och Naturskyddsföreningen

Arbeta mindre – rädda jorden

Talare: Christer Sanne

Referatskribent: Emilie Åkerblom

Föreläsningen inleddes med en kort presentation om kvällens ämne av Lars Odén från Ingenjörer för Miljön. Han sa att kvällens ämne ligger i tiden – särskilt med tanke på stadsministerns uttalande om att vi i framtiden måste höja pensionsåldern och jobba tills vi blir 75 år gamla.

Christer Sanne inledde sin föreläsning med att presentera tänkvärda utgångspunkter. Han sa bland annat att *”Sverige är en ö av rikedom i ett hav av fattigdom”* och att *”problemen växer med tiden”* som t.ex. utsläppen om vi inte tar itu med dem. Sanne, som har varit framtidsforskare, har alltid varit engagerad i miljöfrågor och hållbarhet. Han känner sig ”otålig” då han inte märker av att vetenskapen om miljöproblemen leder till tillräckligt kraftfulla åtgärder.

Sanne började med att ge en beskrivning av hur ekonomin fungerar. Han förklarade att kapital och arbetskraft förs in i ”produktionens svarta låda” och kommer ut som produkter för konsumtion och kapital, dvs maskiner, infrastruktur etc. Kapitalet investeras sedan i framtida tillverkning och produktion. I dag konsumeras 3 gånger så mycket som det gjordes för 50 år sedan, vilket givetvis är ett problem ur miljöperspektiv. Över åren har ekonomin blivit effektivare och gått från en ”knapphetsekonomi” till att bli en ”ymnighetsekonomi” där yttre faktorer säger till oss att köpa, köpa och åter köpa. De yttre faktorerna utgörs av reklam och samhällsnormen; typiskt är ett inslag i Ekot där lyssnarna uppmanades att köpa mer och spara mindre. Samhällsnormen menar att arbetslöshet måste undvikas, vilket också är fallet då konsumtionen ökar. Även globalt sett är konsumtion ett stort problem. I takt med att världens fattiga länder blir rikare kan de börja konsumera mer vilket inte är hållbart.

Med hjälp av en rulltrappa illustrerade Sanne hur vi ska kunna leva hållbart. Då produktionen blir effektivare produceras mer än vad miljön tål. Det kan liknas vid att åka upp i en rulltrappa mot ohållbara höjder. Det är inte hållbart. För att kunna stanna kvar på samma höjd i rulltrappan måste vi inte bara ha bättre teknik utan också ändra beteende och arbeta mindre, så att vi går neråt i rulltrappan i takt med att den går upp.

För att kunna leva hållbart menar Sanne att konsumtion och miljöskadliga verksamheter måste minskas samtidigt som satsningar på välfärdstjänster görs. Dessa två måste alltså ske parallellt för att nå hållbarhet.

Ett problem är att förhållandet mellan den privata konsumtionen och offentliga konsumtionen har ändrat sig sedan 50-talet, då den offentliga konsumtionen växte snabbare än den privata. Under årens lopp har politiska prioriteringar och ändrade skattekvoter bidragit till att den privata konsumtionsökningen idag är högre än den offentliga men den bidrar mest till miljöförstöringen. Den materiella produktionen har alltså ökat, vilket beror på att denna bransch är lätt effektivisera. Men för att klara av att ha en bra välfärd måste näringslivet alltså den privata sektorn, hjälpa till att bekosta välfärden. Tjänster inom den offentliga sektorn är svåra att rationalisera och göra effektivare. Det kan beskrivas som tjänstedilemmat.

Christer Sanne menar att för att leva hållbart så borde vi sänka våra utsläpp med 70 % fram till år 2030 – en väldigt hög siffra jämfört med dagens politiska målsättningar. Vanligtvis hänvisar politiker till den tekniska utvecklingen men Sanne betonar att teknisk utveckling och innovation inte är tillräckligt, det krävs de facto även förändrad livsstil. Enligt undersökningar så är många beredda att förändra sin livsstil bara alla andra också gör det. Normen i samhället spelar alltså en mycket viktig roll. Sanne tror dock inte att endast teknikens utveckling och en förändrad livsstil är tillräckligt i detta fall utan andra åtgärder krävs också som att minska arbetsvolymen, dvs. korta ner arbetstiden med 30%. Då skulle tillväxten ligga på noll. De arbetstillfällen som finns borde fördelas lika mellan alla arbetsföra människor.

I dagens samhälle är normen stark för att arbeta mycket, minst heltid och helst övertid. Det kan jämföras med J.M. Keynes, som i början av 1900-talet förutspådde att det i framtidens samhälle skulle räcka med att arbeta 15 timmar/dag.

Givetvis finns också problem med Sannes förslag. Mindre pengar genereras till pensionssystemet. Det är därför rimligt att höja pensionsåldern samtidigt som arbetstimmar per vecka minskas. Antalet arbetstimmar per arbetare skulle trots kortare arbetstider bli samma samtidigt som pensionen skulle räcka längre. Kortare arbetstider skulle även generera mindre pengar till välfärden. För att tillväxten inom den offentliga konsumtionen ska bestå krävs att skattekvoten stiger.

Som utgångspunkt bör man ha frågan om det är möjligt att leva ett modernt och bekvämt liv i ett gott samhälle. För att lyckas med det menar Sanne att man måste kolla på vad som kan göras på varje område för att nå önskvärd minskning. Som exempel kan nämnas att det finns alternativ till att använda egen bil. Bostäder kan rustas upp och nya hus göras som passivhus. Idag har många människor, främst äldre, en hög utrymmesstandard. Om fler av dessa bodde i mindre bostäder vore det bra ur miljösynpunkt. Mat är ett annat område där stor förändring är möjlig. Förbättrade odlingstekniker, minskat matspill och lägre konsumtion av till exempel nötkött och ost skulle göra stor skillnad. Hänsyn måste tas till jordbruk och djur och övergödning, utfiskning och markförstöring måste undvikas om vi ska kunna leva i välfärd. Dessa problem kan undvikas genom mer strikta regelverk. Strukturella problem måste angripas, det är inte tillräckligt att enskilda gör insatser på var sina håll. Förbättringarna får inte leda till en rekyleffekt: när någonting är effektivt ur miljösynpunkt så blir det billigare att använda, vilket leder till att användandet ökar. Goda effekter försvinner alltså på grund av det ökade användandet. Trots att något är bra ur miljösynpunkt så är det alltså ändå inte hållbart om konsumtionen – användandet – ökar.

Föreläsningen avslutades med en frågestund som engagerade. I auditoriet hade många ytterligare förslag på vad som kan göras för att minska miljöpåverkan. Effektivt vore om det, till exempel från lagstiftarens sida, skapades incitament för aktörer i samhället att välja produkter som är bra ur miljösynpunkt. Att rika länder måste vara i framkant och ta det största ansvaret för att komma tillrätta med miljöproblemen betonades.

Avslutningsvis ska sägas att det viktigaste är att bryta den trenden att hög produktivitet leder till ökad produktion och efterföljande konsumtion. I stället måste tekniska framsteg användas till ett gott liv – t.ex. mer fritid.